

AUTORKI:

Anna Talaga (część I)

Anna Gólska (część II i III)

AKTUALIZACJA WYDANIA V:

Bogusław Gąszcz

OPRACOWANIE REDAKCYJNE I KOREKTA:

Centrum Korekty | www.centrumkorekty.pl

Agnieszka Kaszok

PROJEKT OKŁADKI I UKŁADU TYPOGRAFICZNEGO:

Martyna Bargiel | martynabargiel@gmail.com

PROJEKT MONOCHROMATYCZNEGO UKŁADU TYPOGRAFICZNEGO:

Redakcja

SKŁAD I ŁAMANIE:

Elżbieta Olma

FOTOGRAFIA NA OKŁADCE:

© Bartosz Lubicz-Gembalski

Wydanie V

Bielsko-Biała 2021

Stan prawny: kwiecień 2021 r.

ISBN 978-83-66720-56-5

Wydawnictwo OD.NOWA®

43-300 Bielsko-Biała

ul. Mieszka I 38

tel. 33 822 90 90

33 822 97 97

e-mail: zamowienia@wydawnictwo-odnowa.pl

strona: www.wydawnictwo-odnowa.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	8
Wstęp	9
CZĘŚĆ I. MAŁŻEŃSTWO	11
DZIAŁ I. Zawarcie małżeństwa (ART. 1–22 K.R.O.)	12
I. Definicja małżeństwa	12
II. Powództwo o ustalenie nieistnienia lub unieważnienia małżeństwa	13
1. Przesłanki warunkujące zawarcie małżeństwa	14
2. Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa	15
3. Warunki formalne zawarcia małżeństwa	16
4. Akt małżeństwa	26
5. Przesłanki wykluczające zawarcie małżeństwa	29
6. Powództwo o unieważnienie małżeństwa	39
Pytania kontrolne nr 1	46
DZIAŁ II. Prawa i obowiązki małżonków (ART. 23–30 K.R.O.)	48
I. Prawa małżonków	48
1. Rozstrzyganie o istotnych sprawach rodziny	49
2. Uprawnienie do korzystania z mieszkania i przedmiotów urządzenia domowego	49
3. Wzajemna reprezentacja	51
II. Obowiązki małżonków	52
1. Obowiązek wspólnego pożycia	52
2. Obowiązek współdziałania dla dobra rodziny	53
3. Obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny	53
III. Nazwiska małżonków	55
IV. Odpowiedzialność małżonków za zaciągnięte zobowiązania związane z zaspokajaniem zwykłych potrzeb rodziny	56
Pytania kontrolne nr 2	59

DZIAŁ III.	Mażeńskie ustroje majątkowe (ART. 31–54 K.R.O.)	60
I.	Rodzaje ustrojów majątkowych	60
II.	Ustawowy ustrój majątkowy	61
	1. Majątek wspólny małżonków	61
	2. Majątek osobisty każdego małżonka	63
	3. Wspólność łączna	64
	4. Zarząd majątkiem wspólnym	66
	5. Zarząd przedmiotami służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej	71
	6. Odpowiedzialność majątkiem wspólnym za zobowiązania cywilnoprawne jednego z małżonków	72
	7. Ustanie wspólności majątkowej małżeńskiej	73
	8. Udziały w majątku wspólnym	75
	9. Podział majątku wspólnego. Rozliczenia majątków	77
III.	Umowne ustroje małżeńskie	81
	1. Umowna wspólność majątkowa	82
	2. Rozdzielność majątkowa	83
	3. Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków	84
	4. Przymusowy ustrój majątkowy	87
	Pytania kontrolne nr 3	89
DZIAŁ IV.	Ustanie małżeństwa (ART. 55–61 K.R.O.)	91
I.	Śmierć. Uznanie za zmarłego	91
II.	Przesłanki rozwodu	93
III.	Wyrok rozwodowy	96
	1. Wina za rozkład pożycia	98
	2. Władza rodzicielska	100
	3. Kontakty z dzieckiem	102
	4. Alimenty	102
	5. Sposób korzystania ze wspólnego mieszkania	103
	6. Podział mieszkania. Podział majątku	103
IV.	Obowiązek alimentacyjny pomiędzy małżonkami	105
V.	Nazwisko po rozwodzie	108
	Pytania kontrolne nr 4	109

DZIAŁ V.	Separacja (ART. 61¹–61⁶ K.R.O.)	110
I.	Przesłanki orzeczenia separacji	110
II.	Żądanie separacji	111
III.	Skutki separacji	115
IV.	Zniesienie separacji	118
V.	Separacja a rozwód	119
	Pytania kontrolne nr 5	121
CZĘŚĆ II.	POKREWIEŃSTWO I POWINOWACTWO	123
DZIAŁ I.	Rodzice i dzieci (ART. 61⁷–113⁶ K.R.O.)	124
I.	Zagadnienia ogólne	124
	1. Pokrewieństwo	124
	2. Powinowactwo	126
II.	Pochodzenie dziecka	127
	1. Macierzyństwo	127
	2. Ojcostwo	132
III.	Stosunki między rodzicami a dziećmi	150
	1. Zagadnienia ogólne	150
	2. Władza rodzicielska	153
	3. Piecza zastępcza	178
	4. Kontakty z dzieckiem	184
	Pytania kontrolne nr 6	193
DZIAŁ II.	Przysposobienie (ART. 114–127 K.R.O.)	194
I.	Przesłanki przysposobienia	194
	1. Przesłanki dotyczące przysposobionego	195
	2. Przesłanki dotyczące przysposabiającego	196
	3. Przesłanki dotyczące osób trzecich	200
II.	Orzeczenie o przysposobieniu	202
III.	Okres preadopcyjny	203
IV.	Rodzaje przysposobienia	205
	1. Przysposobienie pełne	205
	2. Przysposobienie niepełne	207
	3. Przysposobienie całkowite	208
V.	Rozwiązanie przysposobienia	209
	Pytania kontrolne nr 7	211

DZIAŁ III.	Alimenty (ART. 128–144¹ K.R.O.)	212
I.	Zagadnienia ogólne	212
	1. Zakres obowiązku alimentacyjnego	212
	2. Charakter obowiązku alimentacyjnego	213
II.	Zobowiązani do alimentacji	213
	1. Obowiązek alimentacyjny krewnych	213
	2. Obowiązek alimentacyjny małżonka	216
	3. Obowiązek alimentacyjny w przypadku przysposobienia niepełnego	217
	4. Obowiązek alimentacyjny zobowiązanych w dalszej kolejności	218
	5. Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka	219
	6. Obowiązek alimentacyjny ojca dziecka pozamałżeńskiego	222
	7. Obowiązek alimentacyjny wynikający z powinowactwa	224
III.	Realizacja obowiązku alimentacyjnego	225
	1. Zakres świadczeń alimentacyjnych	225
	2. Wykonanie obowiązku alimentacyjnego	228
	3. Świadczenia alimentacyjne a świadczenia socjalne	229
	4. Dochodzenie roszczeń alimentacyjnych	230
	5. Regres	233
	6. Zmiana i wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego	233
	7. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych i Fundusz Alimentacyjny	236
	Pytania kontrolne nr 8	237

CZĘŚĆ III. OPIEKA I KURATELA 239

DZIAŁ I.	Opieka (ART. 145–177 K.R.O.)	240
I.	Ustanowienie opieki	240
	1. Zagadnienia ogólne	240
	2. Powołanie opiekuna	242
II.	Obowiązki opiekuna i nadzór nad sprawowaniem opieki	247
	1. Sprawowanie opieki	247
	2. Nadzór nad sprawowaniem opieki	253

	III.	Ustanie opieki	254
		Pytania kontrolne nr 9	257
DZIAŁ	II.	Kuratela (ART. 178–184 K.R.O.)	258
	I.	Pojęcie i charakter kurateli	258
	II.	Kuratela w poszczególnych sprawach	260
		Pytania kontrolne nr 10	264
		Odpowiedzi do pytań kontrolnych	265

Wykaz skrótów

- k.c. – Kodeks cywilny
- k.k. – Kodeks karny
- k.p. – Kodeks pracy
- k.p.c. – Kodeks postępowania cywilnego
- k.r.o. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Wykaz źródeł

- Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.)
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 969 ze zm.)
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. 2021 r. poz. 423 ze zm.)
- Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 52, poz. 532)
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz.U. 2020 r. poz. 111 ze zm.)
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jedn. Dz.U. 2020 r. poz. 808 ze zm.)
- Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (tekst jedn. Dz.U. 2020 r. poz. 707 ze zm.)
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn. Dz.U. 2015 r. poz. 1792)
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn. 2020 r. poz. 821 ze zm.)
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. 2020 r. poz. 463 ze zm.)
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (tekst jedn. Dz.U. 2019 r. poz. 2407 ze zm.)
- Ustawa z dnia 31 stycznia 2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym (tekst jedn. Dz.U. 2021 r. poz. 419 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Cyfryzacji w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego z dnia 18 kwietnia 2020 r. (Dz.U. 2020 r. poz. 698)

Wstęp

Z radością prezentujemy V wydanie Last Minute z prawa rodzinnego i opiekuńczego.

Zasady serii pozostają niezmiennie: niniejsze opracowanie zawiera tylko niezbędne informacje:

- przedstawione w niezwykle przejrzystej formie;
- z wykorzystaniem wielu tabel i diagramów;
- z licznymi przykładami ułatwiającymi zrozumienie i zapamiętanie informacji;
- z przykładowymi wzorami pism i orzeczeniami sądowymi;
- z pytaniami kontrolnymi, dzięki którym upewnisz się, że wiesz już wszystko!

Niech nasza wspólna przedegzaminacyjna podróż będzie przyjemna, a cel podróży – zgodny z zamierzoną.

Powodzenia!

REDAKCJA

CZĘŚĆ

I.

Małżeństwo

Zawarcie małżeństwa

(art. 1–22 k.r.o.)

Zgodnie z art. 18 Konstytucji „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”. Konstytucja nakłada na ustawodawcę i podmioty publiczne obowiązek takiego kształtowania i stosowania prawa, by wspierać i chronić określone powyżej wartości. W przypadku instytucji małżeństwa ustawodawca ma obowiązek uregulować jej ramy (m.in. wzajemne prawa i obowiązki małżonków, ustroje majątkowe, kwestię dziedziczenia, sytuację dziecka w rodzinie itp.), a także nie podejmować działań zmierzających do zrównania lub upodobnienia sytuacji prawnej osób pozostających w związkach partnerskich (konkubinat, związek osób tej samej płci, związek poligamiczny) z regulacjami dotyczącymi małżeństwa.

Definicja

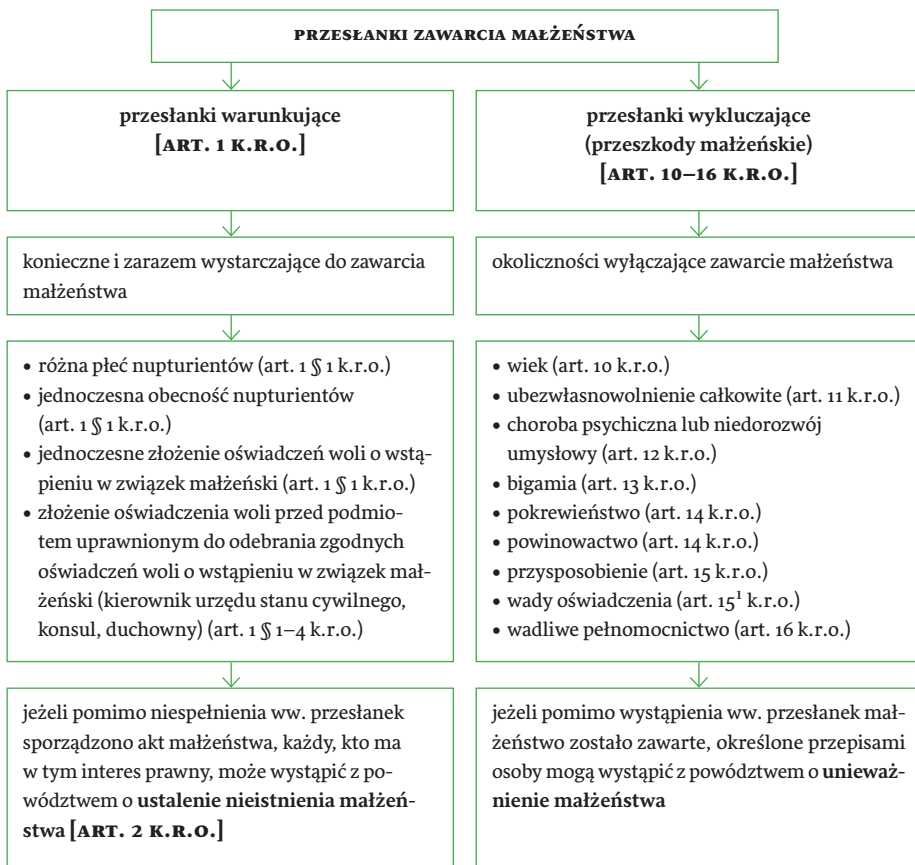
I. małżeństwa

Na gruncie polskiego prawa nie została sformułowana **definicja legalna małżeństwa**, tzn. żaden akt prawny wprost nie zawiera definicji małżeństwa. Pojęcie to definiowane jest w oparciu o przepisy regulujące instytucję małżeństwa w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym jako **stosunek prawny łączący mężczyznę i kobietę, którzy dobrowolnie przed właściwym urzędnikiem publicznym albo duchownym kościoła (lub innego związku wyznaniowego) zawarli zatwierdzony prawnie związek oparty na więzi gospodarczej, społecznej, fizycznej i psychicznej**.

Osoba zamierzająca zawrzeć związek małżeński określana jest **nupturientem**.

Powództwo o ustalenie nieistnienia lub unieważnienia małżeństwa

Wyodrębnia się dwie grupy przesłanek zawarcia małżeństwa: warunkujące i wykluczające (zwane także przeszkodami małżeńskimi).

1. Przesłanki warunkujące zawarcie małżeństwa [ART. 1 K.R.O.]

Małżeństwo zostaje zawarte, gdy:

- mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński; **[ART. 1 § 1 K.R.O.]**

Dobrochna S. i Filip D. zawarli związek małżeński poprzez złożenie przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w Gdyni zgodnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński.

- mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa (jeżeli zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego); **[ART. 1 § 2 K.R.O.]**

Julianna H. i Mirosław B. zawarli związek małżeński poprzez złożenie w obecności katolickiego księdza oświadczenia woli zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu (kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządził akt małżeństwa).

- mężczyzna i kobieta, będący obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, jednocześnie obecni złożą przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. **[ART. 1 § 3 K.R.O.]**

Michalina O. i Adam F., będący obywatelami polskimi, zawarli związek małżeński w Paryżu poprzez złożenie przed polskim konsulem oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński.

Niespełnienie którejkolwiek z przesłanek określonych w art. 1 k.r.o. oznacza **nieważenie małżeństwa**, a w przypadku małżeństwa wyznaniowego – niewywoływanie przez takie małżeństwo skutków cywilnych.

2. Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa

[ART. 2 K.R.O.]

Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa można wytoczyć, jeżeli akt małżeństwa został sporządzony pomimo niespełnienia przesłanek zawartych w art. 1 k.r.o., tj. jeżeli nie zostały spełnione wymogi:

- różnej płci nupturientów;
- jednoczesnej obecności nupturientów;
- jednoczesnego złożenia oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński;
- złożenia oświadczenia woli przed podmiotem uprawnionym do odebrania zgodnych oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński.

W związku z niedyspozycją kierownika urzędu stanu cywilnego oświadczenia nupturientów o wstąpieniu w związek małżeński odebrał nieupoważniony do tego pracownik magistratu, który sporządził następnie akt małżeństwa. W takim przypadku każdej osobie, która wykaże swój interes prawny, przysługuje powództwo o ustalenie nieistnienia tego małżeństwa.

Legitymowanym czynnie do wystąpienia z tym powództwem jest **każdy, kto ma w tym interes prawny**. Powództwo można wytoczyć w każdym czasie (także po śmierci jednego z małżonków).

Kierownik urzędu stanu cywilnego sporządził akt zawarcia małżeństwa Jarosława S. z Matyldą S., mimo że nie został spełniony wymóg jednoczesnego złożenia oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński. Dzieci Jarosława S., niebędące jednocześnie dziećmi Matyldy S., mają interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie nieistnienia małżeństwa, ponieważ wyrok ustalający nieistnienie małżeństwa wyłączy Matyldę S. z kręgu ustawowych spadkobierców Jarosława S.

UWAGA! Wyrok ustalający nieistnienie małżeństwa ma **charakter deklaracyjny**, tj. potwierdza istniejący stan prawny, zgodnie z którym nie powstały skutki związane z zawarciem małżeństwa.

3. Warunki formalne zawarcia małżeństwa [ART. 3–8 K.R.O.]

Do warunków formalnych, których spełnienie jest konieczne do zawarcia małżeństwa, zalicza się:

- złożenie lub przedstawienie **dokumentów przedślubnych** niezbędnych do zawarcia małżeństwa (zob. dalej; art. 3 k.r.o.);
- **miesięczny upływ czasu** od dnia, w którym osoby, które zamierzają zawrzeć małżeństwo, złożyły kierownikowi urzędu stanu cywilnego pisemne zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie tego małżeństwa (art. 4 k.r.o.);
- uzyskanie **zaświadczenia** wydanego przez kierownika urzędu stanu cywilnego (art. 4¹ k.r.o.);
- zaświadczenie wydane przez duchownego, stwierdzające, że oświadczenia zostały złożone w jego obecności przy zawarciu związku małżeńskiego podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego (art. 8 k.r.o.);
- obecność **dwóch pełnoletnich świadków** (art. 7 § 1 k.r.o. i art. 8 § 2 k.r.o.);
- **publiczne oświadczenia** nupturientów złożone przed podmiotem uprawnionym do udzielenia ślubu (art. 7 § 1 i 3 k.r.o. i art. 8 k.r.o.);
- **ogłoszenie** przez kierownika urzędu stanu cywilnego, że małżeństwo zostało zawarte (art. 7 § 4 k.r.o.).

A. Dokumenty przedślubne [ART. 3 K.R.O.]

Osoby zamierzające zawrzeć małżeństwo powinny złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego dokumenty niezbędne do zawarcia małżeństwa. Wymagane dokumenty określone są w odrębnych przepisach: w art. 76–78 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego.